

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศความหมายของความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศ

ก่อนจะพิจารณาถึงความหมายของคำดังกล่าว สมควรที่จะทำความเข้าใจก่อนในเบื้องต้นว่าคำดังกล่าวมีที่มาจากภาษาต่างประเทศซึ่งมีวิวัฒนาการในการเรียกชื่อ โดยเฉพาะประเทศที่ใช้กฎหมายระบบ Common Law¹ ได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการเรียกชื่อความร่วมมือดังกล่าวตลอดมา เริ่มจากสหรัฐอเมริกาซึ่งยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน เรียกความร่วมมือนี้ว่า "Judicial Cooperation in Penal Matters" ในขณะที่ร่างอนุสัญญาของ Harvard (Harvard Draft Convention) เรียกว่า "Judicial Assistance in Criminal Matters"²

ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือที่เรียกว่า Civil Law นั้น ได้เรียกชื่อของความร่วมมือโดยมีความหมายในทำนองเดียวกันแม้ภาษาที่ใช้จะแตกต่างกันก็ตาม โดยเยอรมันเรียกความร่วมมือนี้ว่า "Internationale Rechtshilfe in Strafsachen" ในขณะที่ฝรั่งเศสเรียกว่า "Entraide Judiciaire en Matiere Penale" ซึ่งทั้งคำในภาษาเยอรมันและฝรั่งเศสดังกล่าว มีความหมายในทำนองเดียวกับคำที่สหราชอาณาจักรเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า "Assistance in Criminal Matters" และต่อมามูลเลอร์ ซึ่งเป็นผู้ศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับความร่วมมือนี้ตลอดมาได้เรียกว่า "International Judicial Cooperation" ในที่สุดประเทศต่าง ๆ ได้รับเอาแนวความคิดต่าง ๆ ดังกล่าวมาประยุกต์เข้าด้วยกัน และเรียกความร่วมมือนี้ว่า "Judicial Assistance"

¹Heinrich Grutzner, "International Judicial Assistance and Cooperation" A Treatise an International Criminal Law Volume II. (Illinois: Springfield, 1973), p. 191

²Ibid, p. 191

ในเวลาต่อมา เบลเยียมเป็นประเทศที่พัฒนาคำจำกัดความของคำว่า "Judicial Assistance" จากเดิมที่หมายถึงเฉพาะความช่วยเหลือที่ผู้พิพากษาให้แก่เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในประเทศเดียวกัน โดยในขณะที่ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศได้ยอมรับแนวคิดดังกล่าว และกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลยุติธรรมถึงความหมายของคำดังกล่าว ประเทศเบลเยียมก็ได้กำหนดคำจำกัดความไว้ก็อย่างหนึ่ง กล่าวคือ หมายถึงการให้ความช่วยเหลือซึ่งผู้พิพากษาของประเทศเบลเยียมให้แก่เจ้าหน้าที่ในประเทศเบลเยียม ตลอดจนความช่วยเหลือที่ผู้พิพากษาของประเทศเบลเยียมให้แก่ผู้พิพากษาของประเทศอื่น โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศเบลเยียมข้อ 139 จึงย่อมถือได้ว่าความหมายของคำว่า "Judicial Assistance" ครอบคลุมถึงต่างประเทศโดยการริเริ่มของเบลเยียม³

เนื่องจากเบลเยียมเป็นประเทศแรกที่ริเริ่มการสร้างระบบกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 3 เรื่องวิวัฒนาการของความร่วมมือฯ ดังนั้น แนวความคิดของเบลเยียมในการกำหนดคำจำกัดความของความร่วมมือฯ จึงมีอิทธิพลต่อประเทศอื่น ๆ ด้วยในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยหลาย ๆ ประเทศยังคงยึดถือแนวความคิดที่ว่าความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างประเทศ จะต้องประกอบด้วยความช่วยเหลือระหว่างผู้พิพากษาของประเทศตั้งแต่สองประเทศขึ้นไป⁴ และในที่สุดแนวความคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาไปสู่การกำหนดคำจำกัดความของความร่วมมือฯว่า การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญานี้ต้องประกอบด้วย ความช่วยเหลือซึ่งประเทศผู้รับคำร้องขอดำเนินการให้ตามคำร้องขอของเจ้าพนักงานของต่างประเทศ ทั้งนี้ไม่ว่าการดำเนินการให้ความร่วมมือนั้นจะกระทำโดยศาล หรือหน่วยงานอื่น ๆ หรือ ผู้ร้องขอนั้นคือศาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ และแนวความคิดที่ได้รับการพัฒนามาสุดนี้ถือได้ว่าเป็นคำจำกัดความของคำว่า ความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

³Ibid, p. 192

⁴Ibid, p. 192

สิทธิของรัฐที่มีอำนาจบงการ โดยกฎหมาย

รัฐแต่ละรัฐย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินกิจการทั้งปวงที่เกี่ยวกับรัฐของตนโดยอิสระ ซึ่งอาจแยกพิจารณาประเภทของการใช้สิทธิของรัฐออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ในแง่ของกิจการภายในประเทศ และในแง่ของกิจการระหว่างประเทศ

1. สิทธิของรัฐสำหรับกิจการภายในประเทศ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่ารัฐที่เป็นเอกราชย่อมมีสิทธิในความเป็นอิสระจากรัฐอื่น (Independence) ตลอดจนมีอำนาจสูงสุด (Supremacy) ในการบริหารกิจการภายในรัฐของตน โดยแบ่งอำนาจดังกล่าวออกเป็น 3 ประเภท คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ทั้งนี้เพื่อเป็นกลไกในการบริหารกิจการภายในรัฐให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย และเกิดความสงบสุข มั่นคงภายในรัฐนั้น ๆ โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐอื่น

2. สิทธิของรัฐสำหรับกิจการระหว่างประเทศ

เมื่อแต่ละรัฐไม่อาจอยู่ได้โดยลำพังเพียงรัฐเดียว หากแต่ต้องติดต่อมีความสัมพันธ์กับรัฐอื่น จึงเกิดหลักที่ว่าแม้รัฐจะมีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ขณะเดียวกันรัฐก็ต้องเคารพสิทธิของรัฐอื่น กฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศมีดังต่อไปนี้

- 2.1 สิทธิที่จะทำการติดต่อ (The Right of Intercourse)
- 2.2 สิทธิที่จะได้รับการเคารพในเกียรติศักดิ์ (The Right of Goodname and reputation)
- 2.3 สิทธิที่จะมีเอกราช และอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน (The Right of Independence and Territorial Supremacy of Holding)
- 2.4 สิทธิที่จะป้องกันตนเอง (The Right of Self-preservation)
- 2.5 สิทธิที่จะไม่ถูกแทรกแซง (The Right of Existence)
- 2.6 สิทธิที่จะมีความเท่าเทียม (The Right of Equality)
- 2.7 สิทธิที่จะมีอำนาจบงการโดยกฎหมาย (The Right of Jurisdiction)

ในบรรดาสีทธิของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศทั้ง 7 ประการดังกล่าวแล้วนั้น สีทธิที่เกี่ยวข้องและเป็นรากฐานของอำนาจอธิปไตยของรัฐในการดำเนินคดีอาญาภายในประเทศก็คือสีทธิที่จะมีอำนาจบงการโดยกฎหมาย (The Right of Jurisdiction) ซึ่งมีความหมายว่ารัฐมีอำนาจที่จะออกกฎหมายให้มีผลกระทบต่อสีทธิของประชาชนภายในรัฐ เป็นอำนาจที่จะจัดการจับกุม และนำตัวบุคคลมาพิจารณาตัดสิน ตลอดจนเป็นอำนาจที่จะบังคับลงโทษเมื่อมีการละเมิดกฎหมาย⁵ และในขณะเดียวกันสีทธิที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศก็คือสีทธิที่จะไม่ถูกแทรกแซง (The Right of Existence) กล่าวคือ ตามกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้รัฐมีสีทธิที่จะไม่ถูกแทรกแซง ซึ่งเป็นหลักทั่วไปแต่ก็มีข้อยกเว้นให้มีการแทรกแซงได้ในบางกรณี เช่น มีสนธิสัญญาให้แทรกแซงได้ เป็นต้น ซึ่งความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศนี้ก่อตั้งขึ้น โดยความตกลงของรัฐที่ยินยอมให้รัฐอื่นเข้าแทรกแซงกิจการเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในรัฐตนได้ ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในเรื่องความจำเป็นของความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศต่อไป

การดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อสีทธิ และเสรีภาพของบุคคล ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดถึงโทษทางอาญาไว้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นมาตรการที่ทำให้จำเลยได้รับความกระทบกระเทือนต่อสีทธิและเสรีภาพทั้งสิ้น⁶ และนอกจากต้องได้รับโทษตามกฎหมายซึ่งเป็นการรุกรอนต่อชีวิต เสรีภาพ ตลอดจนทรัพย์สินของผู้ที่ได้รับโทษแล้ว ในทางสังคมบุคคลเหล่านั้นย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้เคยรับโทษทางอาญาซึ่งมักจะถูกจำกัดสีทธิบางอย่าง เช่น ห้ามสมัครเข้ารับราชการหรือผู้ที่รับราชการอยู่ก็ต้องถูกออกจากราชการ เป็นต้น หรือแม้แต่ภาคเอกชนก็รังเกียจและปฏิเสธที่จะรับผู้ที่เคยได้รับโทษทางอาญามาแล้วเข้าเป็นพนักงานของตน อีกประการ

⁵สุพานิต มั่นสุข, คำบรรยายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา,

(กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523) หน้า 9-11

⁶ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่าโทษทางอาญามี 5 ประการคือ

1. ประหารชีวิต
2. จำคุก
3. ปรับ
4. กักขัง
5. ริบทรัพย์สิน⁶

หนึ่งนอกเหนือจากโทษซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินคดีอาญาแล้ว กระบวนการทางอาญาเองในการหาตัวผู้กระทำผิดหรือพิสูจน์การกระทำผิดของผู้ต้องหา หรือจำเลยก็มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นด้วย ตัวอย่างเช่นถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอหรือได้รับอนุญาตให้ประกันตัวในชั้นสอบสวน หรือชั้นพิจารณาของศาลแล้วแต่กรณีแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นก็จะถูกควบคุมตัว ดังนั้นทุกรัฐจึงถือเป็นหลักที่จะไม่ยอมให้รัฐอื่นใช้อำนาจในการดำเนินคดีอาญาภายในรัฐของตนซึ่งสอดคล้องกับสิทธิของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะมีอำนาจบงการโดยกฎหมาย (The Right of Jurisdiction) ดังกล่าวข้างต้น

อำนาจบงการโดยกฎหมายดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ประการคือ

1. อำนาจบงการโดยกฎหมายในทางบัญญัติ (The Jurisdiction to Prescribe) หมายถึง อำนาจในการออกกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อใช้บังคับภายในประเทศ ซึ่งมีฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารเป็นผู้ใช้อำนาจนี้

2. อำนาจบงการโดยกฎหมายในทางบังคับ (The Jurisdiction to Enforce) หมายถึง อำนาจในการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นผู้ออก โดยมีฝ่ายบริหารเป็นผู้ใช้อำนาจเกี่ยวกับการจับกุม สอบสวน และฝ่ายตุลาการใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งอำนาจบงการของฝ่ายตุลาการนี้เรียกว่า "อำนาจศาล" และอำนาจศาลที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคืออำนาจศาลในคดีอาญา

อำนาจศาลในคดีอาญา

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แบ่งการใช้อำนาจศาลในคดีอาญาออกเป็น 3 หลักคือ

1. อำนาจศาลในคดีอาญาเหนือดินแดนหรืออาณาเขตของรัฐ (Jurisdiction over Territory หรือ Territorial Jurisdiction) หมายถึง ในการพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดจะอยู่ในภายใต้อำนาจศาลของประเทศใดนั้น พิจารณาจากประเทศที่การกระทำผิดเกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อเกิดการกระทำอันเป็นความผิดในประเทศใด ศาลของประเทศนั้นก็จะมีอำนาจพิจารณา

พิพากษาคดีโดยไม่คำนึงว่าจำเลยเป็นบุคคลสัญชาติใด ตัวอย่างเช่น นายแมนเฟรด บุคคลสัญชาติเยอรมัน กระทำความผิดฐานพยายามฆ่าเสพติคประเภทเฮโรอีนนอกนอกราชอาณาจักร และถูกจับในขณะที่ยังอยู่ในอาณาเขตประเทศไทย นายแมนเฟรดก็ต้องถูกสอบสวนภายในประเทศไทย และศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ ก็คือศาลในประเทศไทย เช่นเดียวกับกรณีที่บุคคลสัญชาติไทยกระทำความผิดในประเทศไทยเช่นกัน

2. อำนาจศาลในคดีอาญาเหนือบุคคล (Jurisdiction over person หรือ Personal Jurisdiction) หมายถึงการยึดถือสัญชาติบุคคลสองประเภทเป็นหลักในการพิจารณาฟ้องคดี ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

2.1 พิจารณาจากสัญชาติของผู้กระทำความผิด ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาก็ได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ ทั้งนี้โดยถือหลักว่า ถ้าผู้กระทำความผิดมีสัญชาติของประเทศไทย คดีนั้นก็อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลไทยแต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า การกระทำความผิดต้องเป็นความผิดที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า ศาลของประเทศไทยสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้ เช่น ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290, ความผิดต่อร่างกายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 298 เป็นต้น และนอกจากนั้นรัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษด้วย⁷

ตัวอย่าง นายแดง บุคคลสัญชาติไทย ม่านายไปเปี้ยว บุคคลสัญชาติจีนตายที่บ่อนการพนันในประเทศฮ่องกง อันเป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 และภายหลังจากการกระทำความผิด นายแดงได้หลบหนีกลับประเทศไทยก่อนที่จะถูกจับกุมตัวในประเทศฮ่องกง ดังนี้ แม้การกระทำความผิดเกิดนอกอาณาเขตประเทศไทย แต่ถ้ารัฐบาลแห่งประเทศฮ่องกงซึ่งเป็นประเทศที่ความผิดเกิดขึ้น หรือบิดา มารดา ภรรยา หรือบุตรของนายไปเปี้ยว ซึ่งเป็นผู้เสียหายร้องขอต่อรัฐบาลไทย รัฐบาลไทยก็ต้องดำเนินคดีกับนายแดงในประเทศไทยโดยศาลไทยย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ได้ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักอำนาจศาลเหนือบุคคลดังกล่าวข้างต้นแล้ว⁸

⁷ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 8

⁸สุวานิต มั่นสุข, คำบรรยายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา, หน้า 67

2.2 พิจารณาจากสัญชาติของผู้เสียหาย นอกจากบัญญัติถึงสัญชาติของผู้กระทำ ความผิด ซึ่งใช้เป็นหลักในการพิจารณาในเรื่องอำนาจศาลในคดีอาญาเหนือบุคคลแล้ว ประมวลกฎหมายอาญายังได้บัญญัติถึงเรื่องสัญชาติของผู้เสียหายไว้ด้วย โดยถือหลักว่าถ้าผู้เสียหายมีสัญชาติของประเทศไทย คดีนั้นก็อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลไทยได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลสัญชาติอื่นนอกจากสัญชาติไทย รัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหายและผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ นอกจากนั้นความผิดดังกล่าวจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะว่า แม้การกระทำเกิดนอกราชอาณาจักร และมีองค์ประกอบครบดังที่กล่าวมาแล้ว ศาลไทยก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ ซึ่งความผิดดังกล่าวคือ ความผิดประเภทเดียวกับกรณีที่ความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรโดยผู้กระทำความผิดเป็นคนไทยและ รัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษนั้นเช่นกัน⁹

ตัวอย่าง นายมุस्ताฟา สัญชาติซาอุดีอาระเบีย เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและลงประกาศในหนังสือพิมพ์ว่า ตนเป็นเจ้าของบริษัทชุดเจาะน้ำมันในประเทศซาอุดีอาระเบีย ต้องการรับสมัครคนงานเพศหญิงไปทำหน้าที่แม่บ้านและทำอาหารให้คนงาน โดยจะจ่ายค่าตอบแทนในอัตราสูง ซึ่งนางสาวเฉลยศรีได้สมัครไปทำงานกับนายมุस्ताฟาในประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่ต่อมานายมุस्ताฟาได้ข่มขืนกระทำชำเรานางสาวเฉลยศรี ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ซึ่งเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 8 กำหนดให้ผู้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรต้องรับโทษภายในราชอาณาจักร ดังนี้ แม้การกระทำความผิดจะเกิดนอกราชอาณาจักรไทยก็ตาม แต่ถ้านางสาวเฉลยศรีร้องขอต่อรัฐบาลไทยให้ลงโทษนายมุस्ताฟาแล้วศาลไทยย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ถ้าต่อมานายมุस्ताฟา เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลของประเทศหนึ่งมีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดมิได้หมายความว่าศาลของประเทศอื่นจะไม่มีอำนาจเช่นนั้น เพราะการกระทำดังกล่าวอาจเป็นความผิดตามกฎหมายของประเทศที่ความผิดเกิดในเขตด้วยก็ได้ ซึ่งในกรณีที่การกระทำใดเป็นความผิดต่อกฎหมายของหลายประเทศเช่นนี้ โดยปกติแล้วศาลของประเทศซึ่งจับกุมตัวผู้กระทำ ความผิดนั้นได้ ก็มักจะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีนั้น ส่วนศาลของประเทศที่การกระทำนั้นเป็น

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67

ความผิดต่อกฎหมายประเทศของตนก็มีอำนาจที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นอยู่ตลอดเวลา แต่อำนาจของศาลดังกล่าวจะสิ้นสุดลง เมื่อบุคคลนั้นถูกศาลของประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องพิจารณาพิพากษาในคดีนั้น โดยมีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลในต่างประเทศได้พิจารณาให้ลงโทษ และผู้กระทำความผิดนั้นได้พ้นโทษแล้ว¹⁰

3. อำนาจศาลในหลักกลังโทษสากล (Universal Jurisdiction) หลักกลังโทษสากลนี้พิจารณาจากการกระทำความผิดว่ามีผลกระทบต่อสังคมเพียงใด ซึ่งถ้าความผิดนั้นมีผลกระทบต่อมนุษยชาติทั่วไปแล้วไม่ว่าศาลของประเทศใดก็สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นได้ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดให้ศาลไทยมีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดดังต่อไปนี้ได้ โดยไม่คำนึงว่าการกระทำความผิดนั้นจะเกิดขึ้นในประเทศใดก็ตาม คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 129

(2) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 249 มาตรา 254 มาตรา 256 มาตรา 257 และ มาตรา 266 (3) และ (4)

(3) ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

นอกจากประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายภายในของประเทศไทยจะได้อำนาจกำหนดถึงความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลที่อยู่ภายใต้หลักกลังโทษสากลแล้ว ในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศก็ได้กำหนดถึงความผิดอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจศาลตามหลักกลังโทษสากลไว้เช่นกัน โดยจำกัดเฉพาะความผิดตามกฎหมายนานาชาติ (Delicta Juris Gentium) อันเป็นความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ (International Crime) ไว้ 8 ประเภทดังนี้ คือ

¹⁰ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10

1. การกระทำอันเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งรัฐ (An Attack Against State Authority)
2. โจรสลัด (Piracy)
3. สลักอากาศยาน (Hijacking)
4. การค้าทาส (Slave Trade)
5. การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติหรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าการแบ่งแยกผิว (Apartheid)
6. การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide)
7. การก่อการร้าย (Terrorism)
8. อาชญากรรมสงคราม (War Crime)¹¹

แม้อำนาจศาลในคดีอาญาจะแบ่งออกเป็น 3 หลัก ตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวแล้ว แต่ระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ถือว่า อำนาจศาลในคดีอาญาเหนือดินแดนหรืออาณาเขตของรัฐ (Jurisdiction over territory หรือ Territorial Jurisdiction) เป็นหลักทั่วไป ส่วนอำนาจศาลเหนือบุคคลและอำนาจศาลในหลักกลางโทษสากลเป็นข้อยกเว้น ทั้งนี้เพราะความผิดอาญากระทบต่อความสงบเรียบร้อยของท้องที่เกิดเหตุมากกว่าท้องอื่น และการใช้กฎหมายแห่งท้องที่ซึ่งเกิดเหตุก็ยังประกันสิทธิของเอกชนผู้กระทำความผิดดีกว่าด้วย เพราะถือว่าเขาต้องรับรู้กฎหมายของท้องที่นั้น*

อย่างไรก็ตาม แม้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศได้ยึดถือกันโดยทั่วไปว่าหลักอำนาจศาลในคดีอาญาเหนือดินแดนหรืออาณาเขตของรัฐ เป็นหลักที่จะใช้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญา โดยมีหลักอำนาจศาลเหนือบุคคลและอำนาจศาลในหลักกลางโทษสากลเป็นข้อยกเว้นนั้น¹²

¹¹สุพานิต มั่นสุข, คำบรรยายกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีอาญา หน้า 93-112

*ประเทศไทยถือหลักที่ว่าประชาชนจะต้องรู้กฎหมายเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 64 บัญญัติว่า บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบในทางอาญาไม่ได้. . . ฯลฯ

¹²สุพานิต มั่นสุข, คำบรรยายกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีอาญา หน้า 14

แต่หลักดังกล่าวเป็นเรื่องในทางสารบัญญัติ ซึ่งวางหลักเกณฑ์ว่ากรณีความผิดประเภทกฎหมายอาญาใดจะตกอยู่ในหลักอำนาจศาลใดเท่านั้น ส่วนกระบวนการและขั้นตอนในการสอบสวน จับกุม ฟ้องคดี สืบพยาน ตลอดจนพิพากษาคดีนั้นเป็นเรื่องทางวิธีบัญญัติซึ่งในบางกรณีประเทศที่มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดตามกฎหมายสารบัญญัติ อาจไม่สามารถดำเนินการได้เองโดยลำพัง แต่ต้องการความร่วมมือจากประเทศอื่น ตัวอย่างเช่น เรื่องการค้นและยึด ซึ่งแม้คดีจะอยู่ในอำนาจศาลของประเทศหนึ่ง แต่ในการสอบสวน พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนได้ความว่าเครื่องมือที่ใช้พิมพ์ธนบัตรปลอมของกลาง ได้ถูกนำไปซุกซ่อนในต่างประเทศแล้ว โดยพนักงานสอบสวนทราบจากการสอบสวนพอสังเขปว่า เครื่องมือพิมพ์ธนบัตรปลอมนั้นซุกซ่อนอยู่ในบ้านของนายเทอร์รี่ในประเทศอังกฤษ ซึ่งจะเห็นได้ว่าลำพังเรื่องอำนาจศาลยังไม่เพียงพอที่จะให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เพราะเจ้าพนักงานไม่สามารถนำของกลางที่อยู่ในต่างประเทศมาประกอบการพิจารณาคดีในประเทศที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ เนื่องจากคิซัคเรื่องอำนาจอธิปไตยในการดำเนินคดีอาญาของแต่ละประเทศ ซึ่งประเทศอื่นจะแทรกแซงมิได้คงได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากต่างประเทศในการดำเนินการทางวิธีบัญญัติ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดดำเนินไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

ความจำเป็นของความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศ

สมัยก่อน การประกอบอาชญากรรมมักอยู่ในวงแคบมีผู้กระทำผิดไม่มากนักและรูปแบบไม่ซับซ้อน แต่ต่อมาเกิดมิติใหม่ของการประกอบอาชญากรรม (New Dimension of Crime) ซึ่งกระทำกันอย่างมีระบบ และก่อความเสียหายในวงกว้าง มีขอบเขตการประกอบการเกี่ยวพันในหลายประเทศซึ่งทำให้รัฐแต่ละรัฐประสบความยุ่งยากลำบากในการปราบปราม รูปแบบอาชญากรรมดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. Economic Crime เนื่องจาก Economic Crime เป็นมิติใหม่อย่างหนึ่งของการประกอบอาชญากรรม ดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว ดังนั้นในปัจจุบันจึงยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอนตายตัวของคำว่า Economic Crime เนื่องจากรูปแบบของ Economic Crime นั้นแตกต่างกัน และมีแนวโน้มว่าจะมีวิวัฒนาการต่อไปในรูปแบบต่าง ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งการกระทำผิดบางประการที่มีลักษณะของ Economic Crime นั้นมีความซับซ้อนมาก ซึ่งสำหรับประเทศไทย

ก็ยังมีได้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยตรงว่า Economic Crime คืออะไร เพียงแต่นักกฎหมายไทย แปลคำนี้โดยตรงคำว่า "อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ" เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะบัญญัติคำจำกัดความที่แน่นอนตายตัวไม่ได้ดังกล่าวนักกฎหมาย ในต่างประเทศซึ่งมีความตื่นตัวในการศึกษาค้นคว้าเรื่อง Economic Crime อย่างจริงจัง ก็ได้กำหนดถึงลักษณะของการกระทำที่จะถือว่าเข้าข่าย Economic Crime ดังต่อไปนี้¹³

1.1 การกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเงินที่มีโทษทางอาญา หรือที่ได้รับ การเสนอจากนักอาชญาวิทยาว่าการกระทำนั้นอยู่ในกรอบของความผิดทางการเงินที่มีโทษทางอาญา

1.2 การกระทำความผิดทางอาญาที่ฝ่าฝืน หรือทำให้เกิดอันตรายต่อระบบ เศรษฐกิจของประเทศ หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง หรือทำลายสถาบันที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ ของประเทศ แต่การกระทำผิดทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดย การกระทำดังกล่าวไม่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม หรือสถาบันใดสถาบัน หนึ่งเป็นอย่างน้อยย่อมไม่ถือว่าเป็นลักษณะของ Economic Crime

1.3 เหยื่อของ Economic Crime ไม่มีกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะซึ่งต่างจาก การกระทำความผิดอาญาทั่วไป เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ก็จะกระทำต่อผู้ที่มีสาเหตุ โจรธเคืองกัน หรือความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ก็จะกระทำต่อหญิงซึ่งผู้กระทำความผิดมีความ ประสงค์ที่จะกระทำ หรือความผิดฐานบุกรุกก็จะกระทำต่อเจ้าของ หรือผู้ครอบครองเคหะสถาน เป็นต้น ส่วน Economic Crime นี้ ผู้ที่ได้รับความเสียหายมิใช่ผู้ที่กำหนดตัวได้แน่นอน เพราะ ความเสียหายอันเนื่องจากการกระทำผิดอาจเกิดแก่ประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มของผู้มี รายได้ต่ำ, ปานกลาง หรือรายได้สูงก็ตาม และความเสียหายนั้น นอกจากจะเกิดแก่ประชาชน แล้วยังเกิดแก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย

¹³Hans Joachim Schneider, "Economic Crime and Economic Criminal Law in the Federal Republic of Germany", Report for 1986 and Resource Material Series no. 31, of UNAFEI, (Tokyo, April), p. 128

ตัวอย่างเช่น การเล่นเกมแชร์โดยจ่ายดอกเบี้ยแก่ผู้เล่นในอัตราสูงกว่าการนำเงินไปฝากในสถาบันการเงินย่อมทำให้ประชาชนที่ต้องการได้ผลตอบแทนจากการฝากเงินในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ถอนเงินฝากจากสถาบันการเงินไปเล่นเกมแชร์กันเป็นจำนวนมาก โดยผู้มีรายได้สูงก็จะเล่นเกมแชร์เป็นจำนวนเงินที่สูง ส่วนผู้มีรายได้ต่ำก็จะเล่นเกมแชร์เป็นจำนวนที่น้อยลงไปกว่าผู้มีรายได้สูง ซึ่งต่อมากถ้าเจ้ามือแชร์หลบหนีไปโดยไม่จ่ายเงินคืนแก่ผู้เล่นแชร์ ย่อมทำให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งผู้ที่เล่นเกมแชร์เป็นจำนวนเงินที่สูงและจำนวนน้อย และทั้งนี้ความเสียหายมิได้เกิดเฉพาะแก่ผู้เล่นแชร์ที่สูญเสียเงินที่ตนเล่นเกมแชร์ไปเท่านั้น แต่ย่อมทำให้เงินถูกถอนไปจากสถาบันการเงินเป็นจำนวนมาก ทำให้ขาดเงินหมุนเวียนในการประกอบกิจการต่าง ๆ เช่น การเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรม การอุตสาหกรรม การก่อสร้าง ฯลฯ ซึ่งมีผลให้เศรษฐกิจของประเทศสะดุดหยุดชะงักลง และการพัฒนาประเทศย่อมไม่อาจดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การกระทำบางรูปแบบของ Economic Crime ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรง แต่ความเสียหายที่ได้รับเป็นผลโดยอ้อมที่เกิดจากการกระทำ เช่น การขายรถยนต์ที่มีการผลิตไม่ได้มาตรฐานนั้น ผู้ซื้อและใช้รถยนต์ดังกล่าวอาจได้รับความเสียหายจากอุบัติเหตุ ทั้งที่เกิดขึ้นแก่ตนเองหรือผู้อื่น หรืออาจต้องเสียเวลาเพราะรถเสียบ่อย ๆ หรืออาจได้รับผลข้างเคียงจากการที่ไอเสียของรถยนต์สามารถรั่วเข้าไปในห้องโดยสาร ทำให้ผู้ที่โดยสารในรถยนต์ดังกล่าวต้องสูดเอาควันพิษเข้าไปในร่างกาย ซึ่งมีผลเสียต่อสุขภาพของผู้ที่สูดควันพิษดังกล่าวเข้าไป นอกจากนั้นเครื่องยนต์ที่ไม่ได้มาตรฐานย่อมก่อให้เกิดภาวะมลพิษของอากาศ ทำให้ประชาชนทั่วไปที่สูดเอาอากาศที่มีมลพิษเจือปนต้องมีสุขภาพที่เสื่อมโทรมลง และต้องเสียค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินจำนวนมาก

1.5 ลักษณะประการสุดท้ายของการกระทำที่ถือว่าเข้าข่ายของ Economic Crime คือ เป็นการกระทำที่อาศัยโอกาสจากความเชื่อถ้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจดีกว่ามักเป็นฝ่ายกระทำผิดต่อผู้ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจด้อยกว่า เนื่องจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบันต้องการการตัดสินใจที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ เพราะหากตัดสินใจช้าแล้ว อาจทำให้การประกอบธุรกิจได้รับความเสียหายได้ และในเมื่อการตัดสินใจต้องการความรวดเร็วดังกล่าว ย่อมทำให้ขาดการตรวจสอบคุณภาพ และปริมาณของสินค้าให้ละเอียดถี่ถ้วนภายในเวลาอันจำกัด ดังนั้น ในบางครั้งจึงเป็นช่องทางให้ผู้ที่มีความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจอาศัยการเร่งรีบตัดสินใจ

ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น พ่อค้าขายปลั๊กไฟไร้ซึ่งมีกำลังทางเศรษฐกิจน้อยกว่าพ่อค้าขายส่ง และตามธรรมเนียมปฏิบัติในทางการค้าไฟไร้ การตั้งซื้อสินค้าและตกลงราคาจะกระทำกันทางโทรศัพท์ เพราะผู้ขายส่งและผู้ขายปลีกมักอยู่คนละจังหวัด และถ้าผู้ขายปลีกตัดสินใจช้า ก็จะมีผู้อื่นแย่งซื้อไฟไร้ไป ทำให้ตนต้องรีบตัดสินใจโดยเชื่อตามคำบอกของผู้ขายส่ง โดยไม่มีเวลาตรวจสอบคัดเลือกไฟไร้ ซึ่งการที่พ่อค้าขายปลีกต้องการซื้อไฟไร้จากพ่อค้าขายส่งเป็นจำนวนมากนี้ ทำให้เกิดการแข่งขันกันซื้อโดยผู้ซื้อไม่มีโอกาสตรวจสอบ ซึ่งย่อมเป็นช่องทางให้พ่อค้าขายส่งอาจถือโอกาสส่งสินค้าไม่ตรงตามปริมาณและคุณภาพที่ตกลงกันทางโทรศัพท์นั้นได้ เป็นต้น

2. ORGANIZED CRIME ในปัจจุบันนักกฎหมายยังไม่สามารถให้คำจำกัดความที่แน่นอนของ Organized Crime ได้ โดยตามความหมายอย่างกว้าง ๆ หมายถึงการประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นองค์กรที่โยงใยกันเป็นเครือข่ายกว้างขวางตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป เช่น การค้ายาเสพติด การค้าหญิง การค้าเด็ก อย่างไรก็ตาม ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสนใจกับคำ ๆ นี้มาก ได้พยายามศึกษาค้นคว้าเรื่อง Organized Crime อย่างจริงจัง แต่ปัจจุบันนักกฎหมายต่างมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกัน เกี่ยวกับการให้คำจำกัดความที่แน่นอนของ Organized Crime ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาจึงแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ (Task Force) ขึ้นเพื่อศึกษาและให้คำจำกัดความของคำว่า Organized Crime เพื่อให้อยู่ในแนวทางเดียวกัน¹⁴ ซึ่งภายหลังจากที่ได้ศึกษาถึงข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้ว คณะทำงานเฉพาะกิจดังกล่าวก็ยังไม่สามารถกำหนดถึงคำจำกัดความที่แน่นอนได้ แต่ได้กำหนดถึงลักษณะของ Organized Crime ว่ามีดังต่อไปนี้

2.1 Organized Crime เป็นการร่วมกันก่ออาชญากรรมในลักษณะของการคบคิดกัน ซึ่งบางครั้งมีวิธีการดำเนินและบังคับบัญชาตามลำดับชั้น โดยประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวางแผนและปฏิบัติการอันมีขอบข่ายกฎหมาย ซึ่งแม้ในการช่วยกันกระทำความผิดดังกล่าวจะมีผู้กระทำความผิดบางคนที่เกี่ยวข้องกันในบางขั้นตอนแม้เพียงในระยะเวลาอันสั้นก็ตาม

¹⁴Ibid, p. 129-130

2.2 แม้สมาชิกบางคนของขบวนการที่ดำเนินการเกี่ยวกับ Organized Crime จะมีจุดประสงค์ที่จะเป็นผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้นั้นมีอำนาจอย่างแท้จริงก็ตาม แต่วัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่งของ Organized Crime ทุกขบวนการจะต้องแฝงความมุ่งหมายทางด้านการเงินไว้ด้วย

2.3 Organized Crime มิได้จำกัดอยู่เพียงการดำเนินการที่มีขอบข่ายกฎหมายเท่านั้น เพราะส่วนมากสมาชิกของขบวนการเหล่านี้จะนำรายได้ส่วนหนึ่งที่ได้มา โดยมีขอบข่ายกฎหมายมาดำเนินการธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การตั้งบริษัทซื้อ-ขายที่ดิน การดำเนินการธุรกิจโรงแรม หรือห้องอาหาร ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นหน้าฉากสำหรับหลอกลวงผู้อื่นว่าตนร่ำรวยขึ้นมา เพราะการดำเนินการธุรกิจที่ขอบข่ายกฎหมายดังกล่าว

2.4 สมาชิกของขบวนการที่ดำเนินการเกี่ยวกับ Organized Crime มักใช้วิธีข่มขู่ หรือทำร้ายร่างกายสมาชิกของกลุ่มแข่งขันทางการค้า หรือทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สินของกลุ่มแข่งขันทางการค้า เช่น ในกรณีของขบวนการเหล่านี้ดำเนินการกิจการร้านอาหาร และในย่านเดียวกันมีร้านอาหารอื่นที่ขายดีกว่า สมาชิกของขบวนการเหล่านี้ก็จะก่อความวุ่นวายด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น แกล้งรับประทานสุรา หรือเครื่องมินเมาอื่น ๆ และก่อความวุ่นวายในร้านของกลุ่มแข่งขัน ทำให้ลูกค้าไม่กล้าที่จะเข้าไปรับประทานอาหารในร้านของกลุ่มแข่งขัน เป็นต้น

2.5 ภายหลังจากที่ได้เข้าเป็นสมาชิกในขบวนการของ Organized Crime แล้ว นับเป็นการยากที่สมาชิกจะถอนตัว เนื่องจากได้ล่วงรู้ความลับของขบวนการแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่า ขบวนการที่ดำเนินการเกี่ยวกับ Organized Crime นี้ ดำเนินการอย่างเฉียบขาดในการควบคุมและวางระเบียบปฏิบัติในการบังคับบัญชาสมาชิกของขบวนการ และถ้าสมาชิกผู้ใดฝ่าฝืนมักได้รับการลงโทษสถานหนัก ซึ่งบ่อยครั้งถึงแก่ชีวิต

2.6 ความหมายของ Organized crime ไม่รวมถึงการก่อการร้าย (Terrorism) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแม้ขบวนการก่อการร้าย

จะมีลักษณะของการดำเนินงานและการบังคับบัญชาที่คล้ายคลึงกับ Organized Crime ก็ตาม¹⁵

อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตว่า โดยปกติแล้ว Organized Crime นี้ มักจะเป็น Economic Crime ด้วย คือเป็น Economic Crime ในรูปแบบของการรวมตัวขององค์การขนาดใหญ่ระหว่างผู้กระทำความผิดจำนวนมาก เช่น การปั่นหุ้น หรือเล่นแชร์ ซึ่งในการกระทำความผิดอาจมีการคบคิด วางแผน และดำเนินการร่วมกันระหว่างบุคคลในหลาย ๆ ประเทศ ทั้งนี้ เพราะขั้นตอนบางขั้นตอนต้องระดมเงินจากต่างประเทศเข้ามาใช้เป็นสิ่งล่อให้ผู้หลงเชื่อ เช่น การกว้านซื้อหุ้น การกว้านซื้อที่ดิน เพื่อให้ผู้หลงเชื่อที่หุ้นและที่ดินนั้นมีมูลค่าสูงกว่าที่เป็นจริง หรือการจ่ายดอกเบี้ยแชร์ในอัตราสูงซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ต้องการร่วมเล่นแชร์ด้วย ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการเล่นหวย อันเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการประกอบอาชญากรรม

อย่างไรก็ตาม แม้ Organized Crime บางประเภทจะเป็น Economic Crime ดังกล่าวข้างต้นแล้ว แต่ก็ได้หมายความว่า Organized Crime ทุกประเภทจะเป็น Economic Crime กล่าวคือคงมี Organized Crime บางประเภทเท่านั้นที่มีลักษณะเป็น Economic Crime ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะสำคัญของ Economic Crime ก็คือความเสียหายที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องในด้านการเศรษฐกิจเท่านั้นไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสถาบันทางการเงินแห่งหนึ่ง หรือหลายแห่ง หรือระบบเศรษฐกิจของประเทศก็ตาม¹⁶ ส่วน Organized Crime นั้น บางกรณีผู้เสียหายอาจไม่ได้รับความเสียหายเกี่ยวกับด้านการเงินแต่ได้รับความเสียหายทางด้านอื่น เช่น กรณีการค้าหญิง หรือการค้าเด็ก ผู้เสียหายย่อมได้รับความกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพ และร่างกายและจิตใจ ส่วนความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด ผู้ที่ได้รับความเสียหายได้แก่ประเทศที่เกิดเหตุการณ์กระทำความผิด ซึ่งกระทบต่อความมั่นคง และความสงบสุขของบ้านเมือง เป็นต้น

¹⁵National Advisory Committee on Criminal Justice, "Organized Crime", Report of the Task Force on Organized Crime, p. 7-8

¹⁶Ibid, p. 8

ปัจจุบัน มีแนวโน้มว่าการประกอบอาชญากรรมหลายประเภทมีลักษณะที่จะร่วมกันกระทำ ความผิดโดยโยงใยกันเป็นเครือข่าย (Network) ของผู้กระทำความผิดในหลาย ๆ ประเทศจนไปถึงการขยายตัวออกสู่ในระดับระหว่างประเทศ (Internationalization) อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังนี้¹⁷

1. การขยายตัวทางเศรษฐกิจของรัฐต่าง ๆ ในระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา

เนื่องจากการดำเนินกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีการขยายตัวมากขึ้น และการดำเนินการต่าง ๆ มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีปรากฏการณ์ธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องค่าจ้างแรงงานในประเทศอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือประเทศที่ดำเนินกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะนำมันว่าค่าจ้างแรงงานของผู้ใช้แรงงานภายในประเทศมักจะหายาก หรือถ้ามีก็ต้องจ้างในอัตราที่สูงมาก ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมักมีฐานะดี จึงไม่มีความต้องการที่จะทำงานในลักษณะของการใช้แรงงาน ดังนั้นประเทศดังกล่าวจึงว่าจ้างผู้ใช้แรงงานจากประเทศอื่นที่มีอัตราค่าจ้างแรงงานที่ถูกกว่าเข้าไปทำงานในประเทศของตน เป็นเหตุให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนงานจากประเทศต่าง ๆ และเมื่อคนงานเหล่านั้นอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานก็อาจคุ้นเคย และชักชวนให้ร่วมกันประกอบอาชญากรรมได้ ไม่ว่าภายในประเทศที่คนงานเหล่านั้นทำงานอยู่หรือรวมทั้งการร่วมกันวางแผนที่จะกระทำความผิดที่มีลักษณะระหว่างประเทศ เช่น เมื่อมีคนงานกลุ่มหนึ่งเดินทางกลับไปยังประเทศที่เป็นภูมิลำเนาของตนแล้ว แต่ยังมีคนงานอีกจำนวนหนึ่งไม่ว่าจะเป็นคนงานสัญชาติใด หรืออาจจะเป็นประชาชนในประเทศที่มีการจ้างแรงงานนั้น และมีโอกาสได้รู้จักคุ้นเคยกับคนงานที่เดินทางกลับภูมิลำเนาแล้วก็ตาม ซึ่งบุคคลเหล่านั้นอาจสมคบกันกระทำความผิดทั้งที่อยู่ในคนละประเทศ ตัวอย่างเช่น คนงานชาวไทยที่เคยทำงานในประเทศจอร์แดน แต่เดินทางกลับมาประเทศไทยแล้ว อาจสมคบกับคนงานสัญชาติอื่นที่ยังทำงานอยู่ในประเทศจอร์แดน หรือคบคิดกับ

¹⁷Robert G. Clark, "Economic Crimes" : International Cooperation in the Investigation and Prosecution of Economic Crimes; Experts' Papers; Resource Material Series No. 26, UNAFEI, December 1984, p. 52

ประชาชนในประเทศจอร์แดนบางคน ดำเนินการค้ายาเสพติดโดยคนงานไทยที่อยู่ในประเทศไทย เป็นผู้ติดต่อซื้อขายยาเสพติดแล้วจำหน่ายแก่คนงานอื่น หรือผู้ร่วมกระทำผิดชาวจอร์แดน เพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศจอร์แดนต่อไป ซึ่งการส่งมอบยาเสพติดนี้ กลุ่มผู้กระทำผิดอาจมอบหมายให้ผู้ร่วมกระทำผิดคนหนึ่งเดินทางเข้ามารับยาเสพติดจากคนงานไทย หรือมีเงินคนงานไทยอาจลักลอบนำยาเสพติดไปยังประเทศจอร์แดนด้วยตนเอง ภายหลังจากที่ได้รับการต่อสัญญาจากนายจ้างให้เดินทางไปทำงานในประเทศจอร์แดนอีกครั้งหนึ่งแล้ว เป็นต้น

2. การลงทุนของรัฐต่าง ๆ ได้กระทำในตลาดระหว่างประเทศมากขึ้น

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ปัจจุบันเกือบทุกประเทศทั่วโลกดำเนินการค้าในระบบเสรีนิยม ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่หลายประเทศเดินทางเข้าไปลงทุนในประเทศอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน ฯลฯ ซึ่งเดินทางเข้ามาลงทุนในประเทศไทยในรูปของนิติบุคคลต่าง ๆ หรือได้หุ้น ที่ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยนำเงินเข้ามาซื้อหุ้นเป็นจำนวนมาก เป็นต้น การเคลื่อนไหวในการลงทุนในต่างประเทศ เช่นนี้ ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสาร และการเดินทางของบุคคลจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งเป็นประจำและต่อเนื่อง

3. ความก้าวหน้าของการสื่อสาร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างรัฐต่าง ๆ ที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

ในปัจจุบัน มีปัจจัยในการสื่อสารที่ก้าวหน้ามากกว่าในอดีต เช่น โทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศ (International Telephone) ที่ทำให้ผู้ใช้โทรศัพท์สามารถติดต่อกับผู้รับสายได้โดยตรงโดยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทำให้ประสิทธิภาพของเสียงชัดเจน หรือโดยทางโทรสาร (Facsimile) ซึ่งสามารถรับและส่งข้อความต่าง ๆ ระหว่างประเทศในรูปของเอกสารได้ ดังนั้น ในกรณีของผู้ที่คบคิดกระทำผิดระหว่างประเทศ หรือแม้แต่กรณีของผู้ที่จะกระทำผิดติดต่อเหยื่อที่อยู่ในต่างประเทศ เช่น ความผิดฐานฉ้อโกงฯ จึงสามารถกระทำได้โดยง่ายทางโทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศหรือโทรสารดังกล่าว

4. ความสะดวกสบายในการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างพลเมืองของประเทศที่อยู่ห่างไกลกันโดยใช้เวลาน้อยกว่าในอดีต

ในอดีต การเดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากลำบาก เสี่ยงต่ออันตรายและใช้เวลานานมาก เนื่องจากการเดินทางระหว่างประเทศในสมัยนั้นส่วนมากจะใช้เรือเป็นพาหนะ ซึ่งใช้เวลาในการเดินทางที่ยาวนานมาก และเสี่ยงต่ออันตรายต่าง ๆ ในมหาสมุทร เช่น พายุ หรือ การที่เรือกระแทกกับหินขนาดใหญ่ ตลอดจนภัยจากโจรสลัด เป็นต้น และแม้ในเวลาต่อมาจะมีเครื่องบินโดยสารก็ตาม แต่เทคโนโลยีก็ยังไม่ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน ทำให้ใช้เวลาในการเดินทางที่ยาวนาน บางครั้งต้องแวะพักที่ประเทศอื่น เพื่อเปลี่ยนเครื่องบิน นอกจากนั้นยังเสี่ยงต่ออันตราย เนื่องจากเทคโนโลยีในการออกแบบเครื่องบินดี ตัวเครื่องบินยังไม่ทันสมัย และมาตรฐานต่าง ๆ สำหรับคำนวณสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ ในการบินยังไม่มีประสิทธิภาพดีพอเหมือนในเช่นทุกวันนี้

ในปัจจุบัน การคมนาคมระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่ง่ายและสะดวกสบาย ตลอดจนประหยัดเวลา ทั้งนี้เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่นการเดินทางจากประเทศไทยไปยังสหรัฐอเมริกาซึ่งอยู่ตรงกันข้ามอีกซีกโลกหนึ่ง โดยทางเครื่องบินโดยสาร ใช้เวลาประมาณ 1 วันเท่านั้น ทั้งที่ในอดีตต้องเดินทางโดยทางเรือซึ่งใช้เวลานานหลายเดือน หรือการเดินทางไปยังประเทศอื่นที่ใกล้เคียง เช่น เดินทางจากประเทศไทยไปยังประเทศสิงคโปร์ หรือฮ่องกง ซึ่งใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง ซึ่งนับว่าเป็นเวลาที่น้อยมากสำหรับการเดินทางระหว่างประเทศ

5. ความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาภาษาต่างประเทศ

การศึกษาในปัจจุบัน นอกจากจะศึกษาวิชาต่าง ๆ เป็นภาษาประจำชาติแล้ว นานาอารยะประเทศยังบรรจุวิชาภาษาต่างประเทศเข้าในหลักสูตรด้วย เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาดังกล่าวได้รับความรู้ ความเข้าใจในภาษาต่างประเทศ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่นที่ส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในภาษาต่างประเทศ ได้รับการพัฒนาขึ้นอีกหลายประการได้แก่ หนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศ วิทยุ โทรทัศน์ รายการวิทยุที่ใช้ภาษาต่างประเทศ ตลอดจนโรงเรียนสอนการสนทนาภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวย่อมทำให้ผู้ที่สนใจในภาษาต่างประเทศเกิดทักษะที่แตกฉานมากขึ้น จนถึงขั้นนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถติดต่อกับชาวต่างประเทศได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในขณะที่เขตแดนของรัฐมิได้เป็นอุปสรรคต่อเหล่าอาชญากรในการประกอบอาชญากรรมอีกต่อไป แต่ในทางตรงกันข้าม เขตแดนเช่นว่านั้นกลับเป็นอุปสรรคต่อรัฐแต่ละรัฐในการบริหารงานยุติธรรม เพราะเมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้นแต่ไม่อาจนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เช่นผู้กระทำความผิดที่มีฐานะเป็นผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดซึ่งอยู่นอกรัฐที่เกิดการกระทำความผิด หรือผู้กระทำความผิดได้หลบหนีออกนอกรัฐที่เกิดการกระทำความผิดก่อนที่จะถูกจับกุมหรือไม่อาจจับของกลางได้ เนื่องจากมีการย้ายถ่ายของกลางออกไปนอกเขตอำนาจศาลหรือมีการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด เป็นทรัพย์สิน เป็นต้น และนอกจากนั้นทุกรัฐต่างยอมรับว่า อาชญากรรมซึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวออกในระดับระหว่างประเทศดังกล่าวนั้นมิได้ก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสียหายเท่านั้น หากยังก่อให้เกิดผลร้ายต่อสังคมโลกด้วย ตัวอย่างเช่น ความผิดที่กระทำต่อธนาคารหรือสถาบันการเงิน ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายไม่เฉพาะแต่ธนาคาร และสถาบันการเงินอื่นภายในประเทศที่เกิดเหตุกระทำความผิดเท่านั้น แต่ยังกระทบถึงสถาบันทางการเงินอื่น ๆ ทั่วโลกด้วย หรือในความผิดที่เกี่ยวกับการลงทุนสาธารณะ เช่น การซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งไม่มีข้อจำกัดห้ามชาวต่างประเทศถือหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ของอีกประเทศหนึ่ง จึงทำให้เกิดการปั่นหุ้น และมีผลให้ประชาชนรวมทั้งสถาบันการเงินของประเทศที่ตลาดหลักทรัพย์นั้นตั้งอยู่ต้องได้รับผลเสียหาย ทำให้ประชาชนทั้งภายในและภายนอกประเทศนั้นขาดความเชื่อถือสถานภาพทางด้านการเงินของประเทศนั้น ดังนั้น แม้ทุกรัฐจะหวงแหนอำนาจอธิปไตยในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงผลดีผลเสียในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรม และเพื่อการบริหารงานยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพแล้ว รัฐต่าง ๆ จึงยอมรับถึงความจำเป็นของความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะก่อให้เกิดผลดีดังต่อไปนี้

1. ทำให้การปราบปรามอาชญากรรมได้ผลดี ไม่ติดขัดอยู่กับข้อจำกัดเรื่องหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐอีกต่อไป
2. เป็นการปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิด

3. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในด้านกฎหมาย อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ต่อไปด้วย

4. ในแง่วิชาการทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านกฎหมายซึ่งกันและกันระหว่างประเทศต่าง ๆ

ดังนั้น รัฐต่าง ๆ ส่วนมากจึงพิจารณาเห็นว่าความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีอาญามีผลดีและมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนและพัฒนาความร่วมมือดังกล่าว นอกจากนั้นยัง เป็นการสอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน (Comity) และหลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ (Reciprocity) กล่าวคือ มีการให้และรับความช่วยเหลือตอบแทนซึ่งกันและกันระหว่างรัฐต่าง ๆ ทั้งนี้โดยมีความพยายามที่จะพัฒนาความร่วมมือดังกล่าวให้สัมฤทธิ์ผลในวงกว้าง และนำเอาข้อเสียของความร่วมมือมาหาทางแก้ไขปรับปรุงอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนั้น สหประชาชาติก็ได้พิจารณาถึงความจำเป็นของความร่วมมือระหว่างประเทศดังกล่าวมาเป็นเวลานานแล้ว ดังจะเห็นได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งทำเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ได้บัญญัติครอบคลุมถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชนย่อมได้รับการคุ้มครองจากการคุกคามของการกระทำความผิดทั้งปวงด้วย¹⁸

¹⁸ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 7